

М.К. Анісюткін, В.М. Степанчук, А.Л. Чепалига

**КРЕЦЕШТИ: НОВЕ ОЛДОВАНСЬКЕ
МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ В НИЖНЬОМУ
ПРИДНІСТРОВ'І (попередні дані)***

Подано матеріали нового місцезнаходження раннього палеоліту, виявленого й обстеженого авторами восени 2012 р. на околиці м. Дубоссари в Придністров'ї.

К л ю ч о в і с л о в а: Східноєвропейська рівнина, Нижнє Придністров'я, стратиграфія, еоплейстоцен, олдованська індустрія, 21КІС.

Донедавна найдавніші знахідки палеоліту, датовані в межах 800—900 тис. р. т., на території Європейської частини колишнього СРСР були відомі тільки в нижніх горизонтах стоянки Королеве 1 у Закарпатській Україні (Гладилин 1985; Степанчук, Рековец 2010). Тривалий час ця пам'ятка була чи не єдиною стратифікованою такого раннього віку в Центральній і Східній Європі. Лише на початку XXI ст. на Тамані та в Дагестані були відкриті давніші пам'ятки палеоліту віком понад 1 млн р. (Амирханов 2007; Шелинський, Кулаков 2007). Однак велика територія Східноєвропейської рівнини, включаючи Молдову, Україну та південь Росії, лишалася свого роду білою плямою, де аж до 2010 р. не були відомі надійно стратифіковані пам'ятки раннього палеоліту віком понад 500 тис. р. (Степанчук 2006). Зокрема, основний комплекс місцезнаходження Меджибіж на Південному Бузі надійно датується лише близько 400 тис. р. т. (Rekovets, Cheralyga, Rovodyurenko 2007; Матвіїшина та ін. 2010; Степанчук, Рижов, Погорілець 2012). За виявленими в 2011—2012 рр. даними, нижні горизонти Меджибожа та нового місцезнаходження Меджибіж А, не виключено, можуть мати вік близько 700 тис. р., але надійних вказівок поки що мало. Зважаючи на таку ситуацію з джерелами по давньому палеоліту в ареалі, суттєвим проривом є відкриття в останні роки кількох місцезнаходжень з кам'яними виробами, що за-

лягають у верствах, датованих за геологічними даними приблизно 1 млн р. т.

**Нижньопалеолітичні
пам'ятки в околицях Дубоссар**

Серед частково стратифікованих вкажемо на виразні комплекси кам'яних знарядь із місцезнаходжень Погребя та Великий Фонтан (Дубоссари 1), виявлені в околицях м. Дубоссари (Республіка Молдова) на високих VI і VII терасах р. Дністер ще в 1982 р. (Анісюткін 1994). Важливо, що тут зафіксовано поодинокі крем'яні вироби та уламки зуба трогонтерієвого слона у викопних ґрунтах безперечно ранньоплейстоценового віку (Анісюткін 2010). Нагадаємо також про територіально віддалені, ймовірно, древні за віком знахідки Б.Т. Рідуша біля с. Непоротове Сокирянського р-ну Чернівецької обл. Зібрані тут вироби нижньопалеолітичного вигляду, вірогідно, пов'язані з нижньою частиною покривних верств високої тераси, що може зіставлятися з кіцканською терасою нижнього Дністра (Stepanchuk, Ridush 2009).

У 2010 р. в Нижньому Придністров'ї, в околицях м. Дубоссари, виявлено стоянку Байраки, яка досліджувалася в 2011—2012 рр. спільною російсько-придністровською експедицією (Анісюткін, Коваленко, Бурлаку 2011; Анісюткін і др. 2012; 2012а; Чепалига, Анісюткін, Садчикова 2012). Уперше в історії палеолітичних досліджень регіону масові археологічні матеріали були зафіксовані в геологічно датованих давніх відкладах високої VII надзаплавної тераси лівобережного Дністра. Знахідки кам'яних виробів пов'язані з двома основними пачками

* Дослідження частково підтримано проектом ДФФД-РФФД-2013 Ф53.5/005.

відкладів, з яких нижня є гравійним алювієм, а верхня — червоноколірним викопним ґрунтом у покриві заплавної алювію тераси.

Серія кам'яних виробів з еоплейстоценових відкладів у Байраках містить вироби з гальок місцевого косоуцького пісковика та переважно крем'яні, представлені різними за розмірами сколами без вторинної обробки, сколами з ретушшю, виробами на окремоствах сировини та їх уламках. Склад (численні лусочки, відщепи, знаряддя) та кількісне співвідношення різних категорій виробів з окремих прошарків у гравійних відкладах типові для слабо потривожених культурних шарів. Іншими словами: тафномічні характеристики решток перебування древніх гомінідів указують на досить високий рівень збереженості. Схоже на те, що гомініди освоїли берегові (пляжні) смуги мандрівного водяного потоку, швидкість течії якого могла сягати близько 1,0 м/сек., тобто була спокійна, що характерно для рівнинних річок.

Артефакти в Байраках залягають у геологічно та літологічно різних відкладах й іноді супроводжуються фауною. Знахідки з різних шарів залягання різняться за фізичною збереженістю (патина, люстрованість поверхні). У нижній частині відкладів (гравійна товща) можлива наявність кількох мікрогоризонтів.

Індустрія Байраків із еоплейстоценових відкладів олдованська (не ашельська), з типовими для цієї епохи гальковими знаряддями середніх і великих розмірів, з ретушованими виробами на відщепках, зокрема з виразними морфологічними аналогіями скребачок, вістер, іноді скребел. Не виключено, що принаймні один із артефактів тривалий час перебував у вогні.

Геолого-геоморфологічна позиція стоянки Байраки є надійною вказівкою на можливий ареал пошуку аналогічних індустрій у басейні Дністра та інших великих річок Східної Європи. Але розвідки в Нижньому Придністров'ї російсько-придністровської палеолітичної експедиції протягом трьох польових сезонів 2010—2012 рр. не дали позитивних результатів. Можна згадати лише знахідку двох імовірних артефактів, представлених крем'яними гальками з виразними слідами вторинної оббивки, виявлені в 2010 р. в оголенні алювію високої (VII?) тераси Дністра в с. Грушка Кам'янського р-ну. Але статус цих знахідок не був підтверджений іншими, надійнішими знахідками типу чопперів, рубил, уніфасів, нуклеусів тощо та супутніми серіями відщепів і знарядь на них.

У цьому сенсі нове місцезнаходження Крецешти суттєво інформативніше. Тут виявлено

виразну серію кам'яних виробів ранньопалеолітичного вигляду. Знахідки пов'язані з відкладами високої тераси, зіставної з VII надзаплавною терасою Дністра. Місцезнаходження розміщене на північно-східній околиці м. Дубоссари, за 3,0 км на північ-захід-захід від стоянки Байраки.

Історія дослідження місцезнаходження Крецешти

М.К. Анісюткін і В.М. Степанчук 17 вересня 2012 р. відкрили місцезнаходження Крецешти на одній з ізольованих ділянок великого кар'єру, що розташовується у верхів'ях давнього яру, який розсікає високу терасу. Закинутий кар'єр нині використовується під сміттєзвалище, але ділянка, де знайдені артефакти, відокремлена від решти кар'єру значним насипом, через що не завалена сміттям. Місцезнаходження віддалене від сучасного русла Дністра на 2,5 км.

У перший день на невеликій ділянці кар'єру у відкладах руслового алювію, представленого дрібним гравієм і галькою, було виявлено чотири безсумнівних галькових знаряддя, зокрема три чоппери, а також вісім виразних крем'яних відщепів. Поверхня виробів обточена; загальна збереженість речей цілком подібна до стану поверхні виробів, виявлених у гравійних відкладах нижньої верстви знахідок на стоянці Байраки. Ще один чоппер з добре вцілілою поверхнею виявлено на значній відстані від основного місця зборів.

Наступне обстеження місцезнаходження було здійснено М.К. Анісюткіним з А.Л. Чепалигою 19 вересня. Знайдено ще один типовий чоппер на гальці косоуцького пісковика та дев'ять крем'яних предметів, зокрема кілька знарядь на відщепках і уламках. Пізніше виявлено ще одне галькове знаряддя та кілька крем'яних відщепів.

Наголосимо, що дві знахідки, а саме чоппер з пісковика та крем'яний нуклеус, виявлені в основній точці зборів, хоча й дещо збоку від основних знахідок, а саме, на краю осипу з піску й супіску світло-коричневого кольору, що становлять, як можна припустити, відклади заплавної алювію.

Поверхня обох останніх артефактів, на відміну від решти знахідок, не обточена, отже ступінь їх збереженості достатньо чітко свідчить про інші умови відкладення та перебування цих виробів. Своєю чергою, це вказує на можливість виявлення тут — подібно до місцезна-

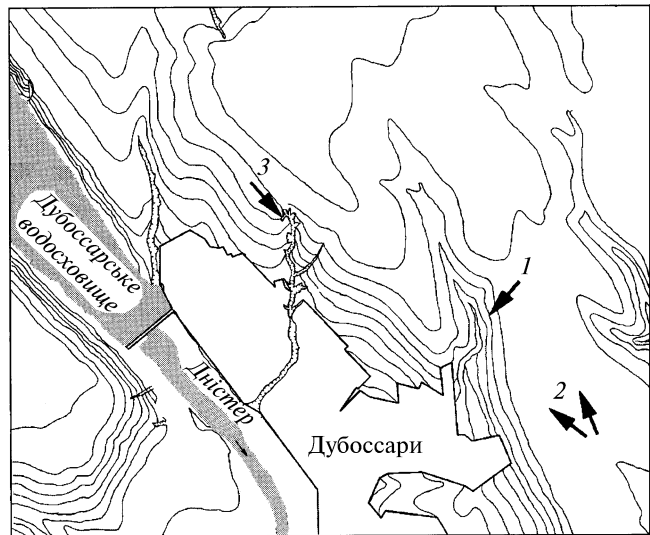

Рис. 1. Карта-схема розміщення нижньопалеолітичних стоянок і місцезнаходжень на території Нижнього Придністров'я в околицях м. Дубоссари: 1 — Байраки; 2 — Великий Фонтан; 3 — Крецешти

ходження в Байраках — кількох різночасових стратифікованих комплексів кам'яних виробів нижнього палеоліту. Проте попередній огляд осипів під багатометровими четвертинними оголеннями кар'єру поки що не дав знахідок.

Геолого-геоморфологічна характеристика місцезнаходження Крецешти

Місцезнаходження Крецешти розміщене на північній околиці м. Дубоссари приблизно за 3,0 км на схід від стоянки Байраки та назване за колишнім молдавським селом, що було на місці Дубоссар (рис. 1). Тут верхів'я яру та поверхня схилу тераси в бік Дністра перериті закинутими піщано-гравійними кар'єрами, якими розроблявся алювій VII тераси. В геоморфологічному аспекті місцезнаходження приурочене до північної частини Дубоссарського амфітеатру, який зі сходу дугою обмежує нижні тераси Дністра від плоскої рівнини VII Кіцканської тераси з висотами поверхні між 120—125 м абс. Абсолютні відмітки алювію в районі місцезнаходження Крецешти (–90—100 м) близькі до висот алювію стоянки Байраки (–90—95 м). З півночі з VII терасою межує вища VIII Бошерницька тераса заввишки 145—155 м абс., а з заходу примикають середні й низькі I—VI тераси Дністра та його заплава.

Місцезнаходження розміщене в котловані невеликого недіючого кар'єру або, ймовірно, в одному з секторів аморфної сукупності різночасових кар'єрів. У його стінах оголюється верх терасового алювію та покривні відклади, а на дні — гравійно-галькові відклади та пісковики, які містять артефакти. У розрізі північної стіни покинутого кар'єру, безпосередньо над місцем зборів артефактів, експоновані такі шари: 1) ґрунт сучасний голоценовий; 2) піски жовті різної зернистості; 3) суглинки лесоподібні; 4) викопний ґрунт супіщаний пілувато-бурий; 5) супісок сірувато-жовтий; 6) викопний ґрунт червонувато-бурий; 7) суглинки й супіски лесоподібні; 8) викопний ґрунт коричнево-бурий (лісовий?); 9) супіски й суглинки лесоподібні; 10) піски й супіски алювіальні; 11) осип.

На дні виямка кар'єром розкрито алювіальні відклади руслової фації VII тераси, представлені кіркою щільного пісковика світло-сірого забарвлення з дрібною галькою, зцементованою карбонатами. Цю брекчію можна розглядати як шар (12), що бронює покриття руслового алювію потужністю 0,10—0,25 м. Нижче простежується (13) гравійно-галькова товща — груба, несортвана, нешарувата, з окремими валунами розміром до 20 см. Галька добре обточена та складається з кременю, сірого косоуцького пісковика, вишневого девонського вапняку, а також карпатської яшми та халцедону. Описані

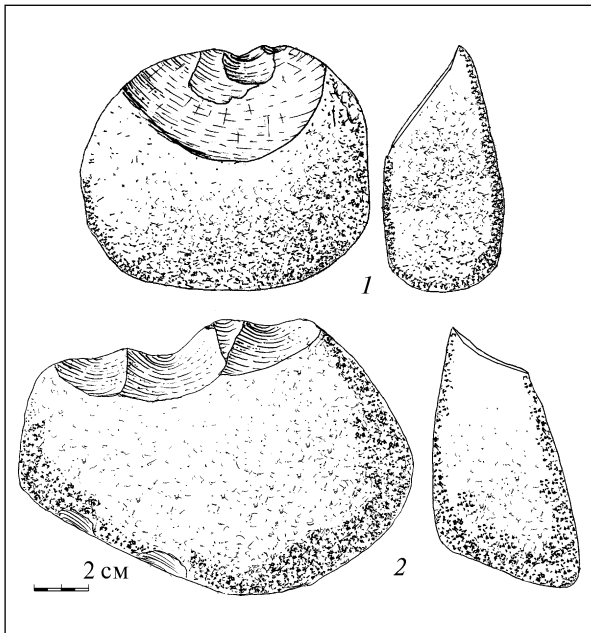

Рис. 2. Крецешти. Чоппери з пісковика: 1 — типу *choppers primaires*; 2 — з зубчастим однібічним лезом

Алювій шарів 12—13 представлений гравієм і галькою руслової фації. За складом порід він схожий з алювієм місцезнаходження Байраки. Зі щільних карбонатних пісковиків шару 12 було взято палеомагнітний зразок. Він виявився нормально намагніченим і, виходячи з позиції в розрізі, найвірогідніше, фіксує низи епізоду Харамілло в епосі Матуяма (0,98—1,07 млн р.). Оскільки артефакти залягають нижче, в шарі 13, то їхній вік може становити близько 1 млн р. або дещо більше.

Кам'яні вироби з місцезнаходження Крецешти

Колекція кам'яних виробів налічує 25 екз., виготовлених з гальок пісковика та кременю.

Галькові зразки, за винятком чоппера з кременю, виготовлені з досить міцного та в'язкого місцевого так зв. косоуцького пісковика сірого та коричневатого забарвлення. Негативи зняття на двох чопперах не мають слідів обточеності. Один з цих виробів, що вирізняється особливо великими розмірами, був виявлений безпосередньо біля дороги з кар'єру на відстані приблизно 150 м від основного місця зборів. У кавернах поверхні негативів оббивки цей виріб демонструє ознаки озалізнення, що є певною вказівкою на початковий зв'язок артефакта з викопним ґрунтом. Не виключено, що це галькове знаряддя походить з тієї частини кар'єру, яка через сміттєзвалище не доступна для обстеження.

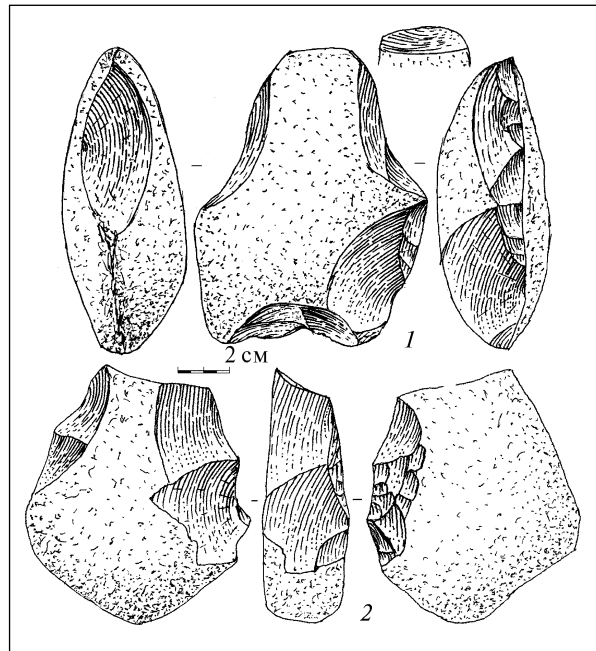

Рис. 3. Крецешти. Знаряддя на гальках з пісковика: 1 — близьке до найпростішого уніфаса; 2 — близьке до проторубила

Решта чопперів (так само, як виробів з кременю) походить з основного місця знахідок. Один з них, також з необточеними негативами зняття, якими було оформлене слабко виїмчасте та дуже гостре робоче лезо, був виготовлений на інтенсивно обточеній гальці пісковика коричнево-сірого кольору. В середині простежується негатив одного великого сколу та кілька менших сплюсненої ретуші (рис. 2, 1). Виріб, як і інші галькові знаряддя, досить великих розмірів (89 × 107 × 45 мм). Наступний чоппер, один з найбільших в Крецештах, розмірами 136 × 112 × 51 мм, має один робочий край, оформлений серією послідовних великих зняття, що утворили зубчасте лезо (рис. 2, 2), також виготовлений на пісковиковій гальці.

Решта галькових форм вирізняється значною обточеністю і природних поверхонь, і штучних негативів оббивки. Це стосується і єдиного в колекції крем'яного однібічного чоппера, виготовленого на великому фрагменті гальки (65 × 83 × 36 мм). Виріб має виїмчастий робочий край, утворений одним великим зняттям. Серію сколів на протилежному краї можна інтерпретувати і як елемент акомодатії, і як сліди попередніх зняття, хоча ця версія менш імовірна. За способом оформлення робочого краю це знаряддя подібне до поданого на рис. 2, 1. Обидва вироби мають аналогії в ранньому комплексі стоянки Байраки, а загалом — у добірках виробів найдавніших олдованських ін-

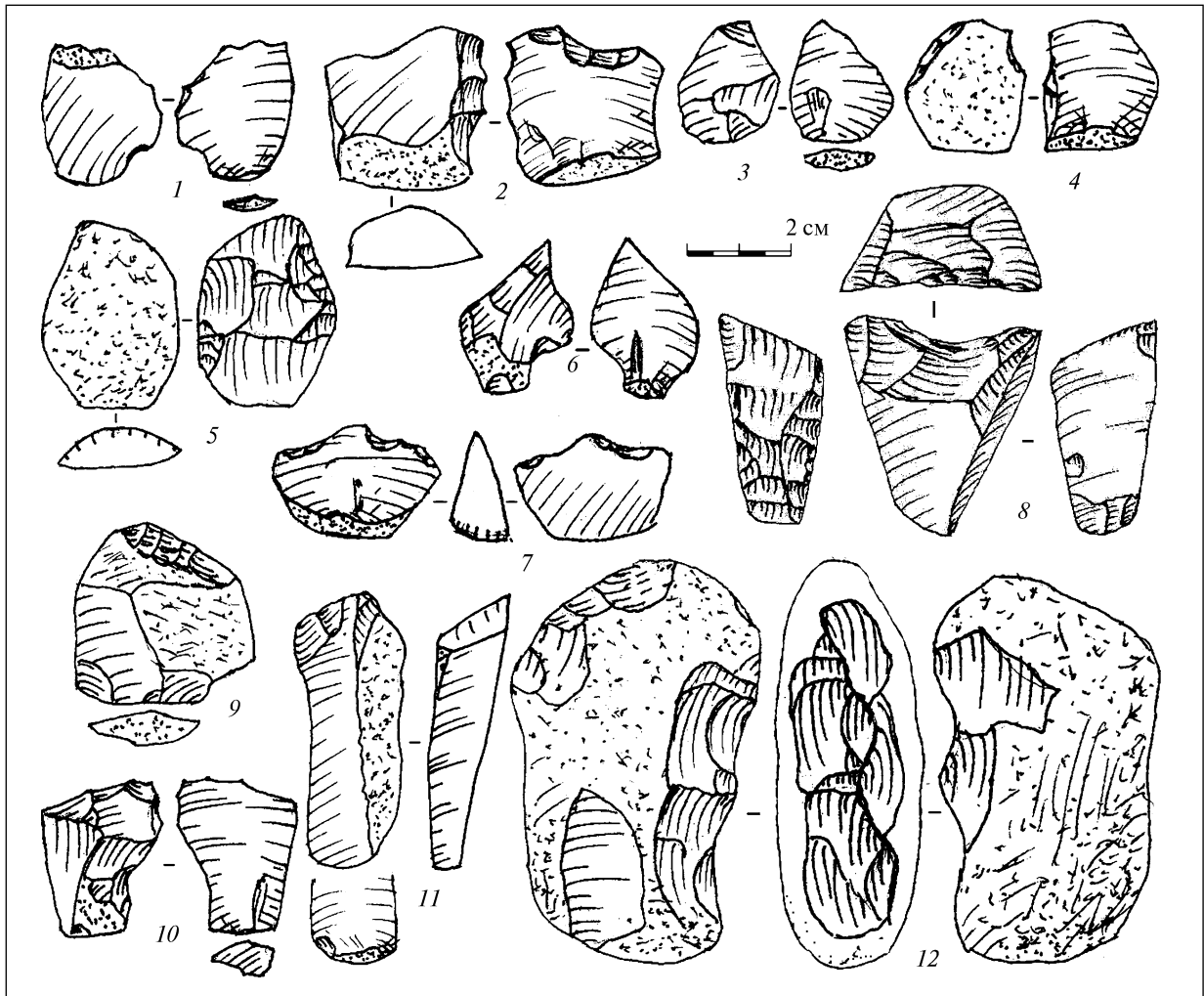

Рис. 4. Крецешти. Вироби з кременю: 1, 3, 4, 6, 10, 11 — сколи; 2 — зубчасте скребло на клектонському сколі; 5 — подвійне скребло? на уламку гальки; 7 — ножеподібний виріб з природним обушком на первинному відщепі; 8 — виїмчасте знаряддя; 9 — поперечне скребло на відщепі; 12 — чоппер на крем'яній гальці

дустрій і являють собою так зв. первинні чопери (*choppers primaires*), які, за даними Анрі де Люмлея, характерні для преолдовану Європи та Африки (Lumley, Barsky, Cauche 2009, p. 38). Наголосимо, що *choppers primaires* на невеличких крем'яних гальках — досить поширена форма в матеріалах обох нижньопалеолітичних місцезнаходжень Меджибожа (Степанчук, Рижов, Погорілець 2012), що, зважаючи на ймовірно молодший вік цих матеріалів, пояснюється, можливо, якостями доступної сировини.

Привертає увагу галькове знаряддя розмірами $111 \times 85 \times 42$ мм, виготовлене з сірого пісковіку, яке можна описати як найпростіший уніфас. Виріб оббитий з трьох країв переважно сплющеними та широкими сколами, що утворюють три виїмчасті робочі леза, одне з яких оброблене негативами крутої ретуші (рис. 3, 1). Наступною вельми цікавою формою, ви-

готовленою на сплющеній гальці пісковіку жовтувато-сірого кольору ($100 \times 87 \times 34$ мм), є частково двобічне знаряддя, поверхня якого оббита сплющеними фасетками. Його верхній кінець обламаний у давнину (рис. 3, 2). Це галькове знаряддя цілком можна визначити як проторубило або навіть як дуже примітивний біфас. Варто уваги, що за характером збереженості поверхні цей предмет аналогічний іншим. До числа галькових знарядь слід віднести й виріб на крем'яній гальці, поздовжній край якої оформлений з двох сторін почерговою оббивкою, через що артефакт набув ознак типового чопінга з зигзагоподібним робочим краєм (рис. 4, 12).

Значною серією представлені крем'яні вироби, де превалюють відщепи та осколки. Їхня поверхня інтенсивно лустрована, хоча слідів зіткнень небагато. Сировиною слугував місцевий кремій чорного та іноді жовтого й сіро-

го кольорів. Якість кременю висока: це дрібнозерниста тонкоструктурна порода з гарними ізотропними властивостями. В колекції нараховується 12 відщепів, частина з яких має ретушовані леза. Вони відносно дрібні, розмірами від 21 до 56 мм (рис. 4, 1—11). Найбільший із них — клектонський відщеп — має виразну ретушовану виїмку. Практично всі відщепи доволі масивні. Ударна площадка в переважної більшості артефактів природна, суцільно чи суттєво вкрита кіркою.

Серед крем'яних виробів можна виділити вельми виразні форми знарядь. Знаряддя на відщепі із безперечною вторинною обробкою представлені: зубчастим скреблом, виготовленим на масивному клектонському відщепі з широкою гальковою ударною площадкою, його робочий край оформлено негативами крупнозубчастої ретуші (рис. 4, 2); поперечним скреблом на напівпервинному відщепі також з гальковою ударною площадкою, створеним зняттям з крем'яної гальки (рис. 4, 9); знаряддям, яке нагадує *pieces écaillées* через наявність двох протиставлених лез із контрударною ретушшю (рис. 4, 5); ножеподібним виробом з природним обушком на дольковому первинному відщепі (рис. 4, 7); виїмчастим знаряддям. Є також три відщепи з нерегулярною ретушшю країв.

Серед знарядь на уламках можна виділити подвійне скребло на фрагменті гальки, оформлене пласкою лускатою ретушшю, та виїмчасте знаряддя на масивному нуклеподібному уламку чорного кременю (рис. 4, 8).

Слід зазначити, що подвійне скребло на уламку кременю за формою цілком аналогічне скреблам-уніфасам з колекцій неподалік розміщених місцезнаходжень Великий Фонтан і Погребя, а також близьке виробам пізнього комплексу стоянки Байраки (Анисюткин 1994; Анисюткин и др. 2012). Такі форми, дорсальні поверхні яких майже суцільно вкриті негативами сплющуючої ретуші, а вентральні зберегли кірку, невідомі в регіональному середньому палеоліті. Виразний зразок такого знаряддя знайдено в ранньому комплексі ранньопалеолітичної стоянки Хрящі на Сіверському Дінці (Праслов 1968, рис. 10, 1).

Загалом виробу, знайдені в Крещштах, мають багато спільного з колекцією раннього комплексу стоянки Байраки, тобто з тими матеріалами, що походять з гравійно-галькового алювію. Тут наочна та сама дихотомія, що простежується в наявності, з одного боку, вели-

ких і важких галькових форм, виготовлених не з крем'яних порід, а, з іншого — відносно невеличких знарядь з кременю. Аналогічною видається й техніка первинного розколювання, що характеризується специфічними рисами виразних і масивних відщепів, сколотих з не підготовлених природних ударних площадок із застосуванням ортогонального прийому розщеплення каменю. Риси подібності простежуються і за технікою вторинної обробки.

Загалом можна вести мову про єдину індустрію, представлену в Крещштах і нижніх горизонтах Байраків. Ця індустрія характеризується ознаками розвиненого олдовану. На перший погляд, певна специфіка полягає в наявності в колекції частково біфасіального виробу, що нагадує проторубило. Але, з іншого боку, подібні форми цілком звичні для давніх комплексів олдовану, зокрема й африканського (Biberson 1967; Григорьев 1977; Berthelet & Chavaillon 2004; Schick & Toth 2009).

Звичайно, комплекс кам'яних виробів описуваного місцезнаходження представлений поки підйомним матеріалом, в якому, з огляду на різну збереженість поверхні виробів і деякі інші ознаки, цілком очевидна певна домішка пізнішого матеріалу, але, безперечно, теж нижньопалеолітичного. В цьому сенсі індустрія Крещшт цілком аналогічна індустрії стоянки Байраки, де найпізніший комплекс, пов'язаний з викопним ґрунтом червоного кольору, достатньо давній і датується часом 600—800 тис. р. т. (Чепалыга, Анисюткин, Садчикова 2012).

Відкриття нового місцезнаходження, що датується початковими етапами палеоліту, на високій терасі Дністра та в умовах, аналогічних розміщених неподалік також давньопалеолітичної стоянки Байраки, однозначно вказує на перспективність подальших пошуків нижнього палеоліту на древніх терасах великих річок Європи. Місцезнаходження Крещшти, разом з раніше виявленими регіональними пам'ятками нижнього палеоліту — Великий Фонтан, Погребя, Байраки, вказує на те, що ранні форми гомінідів досить упевнено освоїли регіон Подністров'я та півдня Східної Європи вже на самому початку плейстоцену, тобто понад 1 млн р. т.

Звідси випливає, що виявлення нових угруповань одночасних, а, може статися, й давніших пам'яток у сусідніх ареалах Східної Європи — справа недалекого майбутнього.

- Адаменко О.М., Гольберт А.В., Оснюк В.А. и др. Четвертичная палеогеография экосистемы Нижнего и Среднего Днестра. — К., 1996.
- Амирханов Х.А. Исследование памятников олдована на Северо-Восточном Кавказе (предварительные результаты). — М., 2007.
- Анисюткин Н.К. Древнейшие местонахождения раннего палеолита на юго-западе Русской равнины // Археологические вести. — 1994. — 3. — С. 6—16.
- Анисюткин Н.К. Новые данные изучения раннепалеолитических местонахождений на верхних террасах нижнего течения Днестра // Древнейшие обитатели Кавказа и расселение предков человека в Евразии. — СПб., 2010. — С. 172—187 (Труды ИИМК. — XXXV).
- Анисюткин Н.К., Коваленко С.И., Бурлаку В.А. Новые данные о раннем палеолите Приднестровья // Revista Arheologica. — 2011. — Serie noua. — Vol. VII. — № 1/2. — С. 108—128.
- Анисюткин Н.К., Коваленко С.И., Бурлаку В.А., Очередной А.К., Чепалыга А.Л. Байраки — новая стоянка раннего палеолита на нижнем Днестре // Археология, этнография и антропология Евразии. — 2012. — № 1(49). — С. 2—10.
- Анисюткин Н.К., Чепалыга А.Л., Коваленко С.И., Очередной А.К. Раскопки стоянки раннего палеолита Байраки в 2011 году // Археология, этнография и антропология Евразии. — 2012а. — № 4(52). — С. 19—27.
- Антропоген и палеолит Молдавского Приднестровья. Путеводитель экскурсии VI Всесоюзного совещания по изучению четвертичного периода. — Кишинев, 1986.
- Гладилин В.Н. Ранний палеолит // Археология Украинской ССР. — К., 1985. — Т. 1. — С. 12—54.
- Григорьев Г.П. Палеолит Африки. — М., 1977 (Серия «Палеолит Мира. Исследования по археологии древнего каменного века»).
- Матвійшина Ж.М., Кармазиненко С.П., Степанчук В.М., Рижов С.М. Результати палеопедологічних (мікроморфологічних) та археологічних досліджень палеолітичного пам'ятника Меджибож // Фізична географія та геоморфологія. — 2010. — 2 (59). — С. 123—129.
- Праслов Н.Д. Ранний палеолит Северо-Восточного Приазовья и Нижнего Подонья. — М., 1968 (МИА. — 157).
- Степанчук В.Н. Нижний и средний палеолит Украины. — Черновцы, 2006.
- Степанчук В.Н., Рековец Л.И. Нижний палеолит Украины (Современное состояние и ближайшие перспективы исследований по нижнему палеолиту Украины) // Древнейшие обитатели Кавказа и расселение предков человека в Евразии. — СПб., 2010. — С. 161—171 (Труды ИИМК. — XXXV).
- Степанчук В.М., Рижов С.М., Погорілець О.Г. Меджиб'іж: нижньопалеолітична пам'ятка на схід від Карпат // Археологія. — 2012. — № 4. — С. 5—13.
- Чепалыга А.Л. Антропогенные пресноводные моллюски юга Русской равнины и их стратиграфическое значение. — М., 1967.
- Чепалыга А.Л. Геологический возраст и условия обитания на древнейших в Европе стоянках Олдовайского типа в Дубоссарах (Байраки, Крещенты) // Мат-лы IV Междунар. научно-практ. конф. «Геоэкологические и биоэкологические проблемы Северного Причерноморья». — Тирасполь, 2012. — С. 341—344.
- Чепалыга А.Л., Анисюткин Н.К., Садчикова Т.А. Древнейшая в Восточной Европе палеолитическая стоянка Байраки на Днестре: возраст, палеоландшафты, археология // БКИЧП. — 2012. — 71. — С. 123—140.
- Щелинский В.Е., Кулаков С.А. Богатыри (Синяя балка) — раннепалеолитическая стоянка эоплейстоценового возраста на Таманском полуострове // РА. — 2007. — № 3. — С. 7—18.
- Berthelet A., Chavaillon J. Prehistoric archaeology. The site of Karre I // J. Chavaillon, M. Piperno (eds.). Studies on the Early Paleolithic site of Melka Kunture, Ethiopia. — Florence, 2004. — P. 211—251.
- Biberson P. Fiches typologiques africaines. 2 Cahier: Fiches 33—64. Galets amenages du Maghreb et du Sahara // Congres Panafrican de Prehistoire et etudes Quaternaires. Museum national d'Histoire Naturelle. — Paris, 1967. — 32 Fiches.
- Chepalyga A.L., Amirkhanov Kh. A., Trubikhin V.M., Sadchikova T.A., Pirogov A.N., Taimazov A.I. Geoarchaeology of the earliest paleolithic sites (Oldowan) in the north Caucasus and the East Europe // Int. Conference: Geomorphic processes and geoarchaeology. — Moscow; Smolensk. — 2012. — P. 57—62.
- Lumley H. de, Barsky D., Cauche D. Les premieres etapes de la colonisation de l'Europe et l'arrivee de l'Homme sur les rives de la Mediterranee // L'Anthropologie. — 2009. — 113. — P. 1—46.
- Rekovets L., Chepalyga A., Povodyrenko V. Geology and mammalian fauna of the Middle Pleistocene site Medzhybozh, Ukraine // Quaternary International. — 2007. — 160. — P. 70—80.
- Schick K., Toth N. (eds.) The cutting edge: New Approaches to the Archaeology of Human Origins. — Gosport, 2009.
- Stepanchuk V.N., Ridush B.T. Naporotove VI: New Lower Paleolithic surface locality at the Middle Dniester area, Western Ukraine // Burdukiewicz J.M. et al. (eds.) Understanding the Past. — Warsaw, 2009. — P. 321—330.

Надійшла 19.03.2013

КРЕЦЕШТЫ: НОВОЕ ОЛДУВАЙСКОЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ В НИЖНЕМ ПРИДНЕСТРОВЬЕ (предварительные данные)

Представлены материалы нового местонахождения древнего палеолита, выявленного и обследованного авторами на окраине г. Дубоссары в Приднестровье. Местонахождение Крецешты приурочено к отложениям высокой (VII) террасы Днестра. Каменные изделия, представленные крупными галечными орудиями, включая чопперы, унифас и проторубило, а также сравнительно мелкими изделиями из кремня, обнаружены в аллювиальных отложениях городского гравийного карьера. Набор каменных изделий и техника их изготовления, а также условия залегания аналогичны раннему эоплейстоценовому комплексу стоянки Байраки.

До недавнего времени древнейший палеолит, датируемый в пределах 800—900 тыс. лет, был известен на территории Европейской части бывшего СССР только в нижних горизонтах стоянки Королево 1 в Закарпатской Украине. Долгое время этот памятник был единственным стратифицированным столь раннего возраста в Центральной и Восточной Европе. Только в начале XXI в. на Тамани и в Дагестане были открыты весьма древние памятники раннего палеолита, возраст которых составляет более 1 млн лет. Однако обширная территория Восточноевропейской равнины, включая Молдавию, Украину и юг России, оставалась своего рода белым пятном, где вплоть до 2010 г. было известно единственное надежно стратифицированное местонахождение, возраст которого не превышал 400 тыс. лет (Меджибож).

В 2010 г. близ Дубоссар обнаружена стоянка Байраки, на которой выявлены выразительные изделия нижнепалеолитического облика в геологически надежно датированных древних отложениях высокой VII надпойменной террасы Днестра. А в 2012 г., в 3,0 км северо-западнее стоянки Байраки, в аналогичных геоморфологических условиях обнаружено местонахождение Крецешты. Галечные орудия из местных разновидностей песчаника, а также кремневые сколы, в том числе и ретушированные, выявлены в гравийном горизонте аллювия VII террасы. Палеомагнитный образец, взятый из плотных карбонатных песчаников, перекрывающих горизонт с находками, оказался нормально намагниченным и, исходя из положения в разрезе, скорее всего, фиксирует низы эпизода Харамилло в эпохе Матуйяма (0,98—1,07 млн лет).

Геолого-геоморфологическая позиция стоянки Байраки и местонахождения Крецешты указывает на хорошую перспективу поиска аналогичных индустрий в бассейнах великих рек Восточной Европы. Эти местонахождения, вкупе с ранее известными региональными памятниками раннего палеолита — Большой Фонтан, Погребя, Меджибож, указывают на то, что многократное проникновение ископаемых людей в ареал юга Восточной Европы началось уже в самом начале плейстоцена. Поэтому обнаружение новых одновременных, а может быть, и более древних памятников на соседних территориях Восточной Европы — дело ближайшего будущего.

M.K. Anisyutkin, V.M. Stepanchuk, A.L. Chepalyga

OLDUVAIAN LOCALITY OF CREȚEȘTI IN THE DNISTER RIVER LOWER REGION (preliminary data)

Presented are the materials of a new Lower Palaeolithic site discovered and examined by the authors in the outskirts of Dubasări town in Pridnestrovia. Crețești site is associated with the deposits of the high (VII) terrace of the Dnister River. Lithic products represented by large pebble tools, including choppers, a uniface, a proto-handaxe, and also relatively small flint artefacts were found in alluvial deposits of the gravel pit in the town. The lithic assemblage's structure and the technology of their manufacture, as well as the conditions of the occurrence are similar to the early Eopleistocene assemblage at Bairaki site.

Recently, the earliest Paleolithic dated within the 800—900 millennia in the European part of the former Soviet Union was known only at the lower horizons of Korolevo I site in Transcarpathian Ukraine. For a long time, this site was the only stratified locality of such an early age in Central and Eastern Europe. It is only at the beginning of the 21st c., when the new quite ancient Early Palaeolithic localities were discovered in Taman peninsula and in Dagestan which age is more than 1 million years. However, a huge area of the Eastern European Plain, including Moldova, Ukraine, and the south of Russia still remained a kind of white spot where only one reliable stratified location was known until 2010 with the age of no more than 400 millennia (Medzhybizh).

Bairaki site was discovered near Dubasări in 2010, and artefacts with the clear Lower Palaeolithic were found in geologically reliably dated deposits of the high VII terrace of the Dnister River.

In 2012, in 3,0 km to the north-west from Bairaki site, a new locality of Crețești was discovered in similar geomorphologic conditions. Pebble tools made of local varieties of sandstone, and also flint flakes, including retouched ones, were recovered in a gravel alluvial horizon of the VII terrace. Palaeomagnetic sample taken from dense calcareous sandstones overlying the horizon with lithic artefacts was normally magnetized, and based on the situation in section, most probably it records the beginning of the Haramillo episode of the Matuyama epoch (0,98—1,07 Ma).

Geological and geomorphologic position of Bairaki site and Crețești locality shows a perspective of the search for similar industries in the basins of large rivers in Eastern Europe. These localities, combined with the known regional Early Palaeolithic sites, i.e. Bolshoi Fontan, Pogrebya, and Medzhybizh, indicate that fossil men repeatedly reached the area at the south of Eastern Europe already at the very beginning of the Pleistocene. Consequently, the discovery of new contemporary and also perhaps older sites in the adjacent territories of Eastern Europe is a case of a fairly near future.